

Καλ(κ)ώς ήρθε «Η Πανούκλα»

Πολιτισμός / Λογοτεχνία - Φιλολογία

Ηλίας Λιαμής, Σύμβουλος Ενότητας Πολιτισμού

Εισαγωγή και επίκαιροι προβληματισμοί

με αφορμή το κλασσικό βιβλίο του Αλμπέρ Καμύ

Εισαγωγή

Η οπωσδήποτε πρωτόγνωρη για μας αλλά όχι για την ανθρώπινη ιστορία κατάσταση που βιώνουμε αποτελεί οπωσδήποτε δοκιμασία -πειρασμό αν προτιμάτε- για την ποιότητα της σωματικής, ψυχικής, πνευματικής και κοινωνικής μας υγείας. Είναι κάποιες τέτοιες στιγμές που ανοίγουμε τις αποθήκες των αποθεμάτων μας σε όλα τα επίπεδα, αλλά και που αναδύεται ο αληθινός εαυτός μας, πέρα από κοινωνικές συμβάσεις, καθωσπρεπισμούς και μάσκες για το θεαθήναι. Όταν η ανάγκη, ο κίνδυνος και ο φόβος χτυπούν την πόρτα της ψυχής, την πόρτα πάντα ανοίγει η αλήθεια μας και είναι αυτές οι καλύτερες στιγμές γνώσης των άλλων, αλλά κυρίως του εαυτού μας.

Πέρα λοιπόν από θάρρος αντιμετώπισης αυτών των καταστάσεων, απαιτείται και

θάρρος επαφής με την αλήθεια μας, μια αλήθεια που μπορεί να μας εκπλήξει και να μας απογοητεύσει. Τι υπέροχη στιγμή για ταπεινοφροσύνη! Τι υπέροχη ευκαιρία συμφιλίωσης με τον φοβισμένο και ατελή εαυτό μας, ώστε να πειστούμε για το πόση δουλειά έχουμε να κάνουμε για να τον δούμε όπως επιθυμούμε!

Όπως πάντα θα χωριστούμε σε δύο ομάδες: Σε εκείνους που θα τα βάλουν πάλι με την τύχη τους και τοις αναποδιές της ζωής και σ' εκείνους που, μέσα από τη δυσκολία και την στενότητα θα ανακαλύψουν μια ευκαιρία.

Η τέχνη αποτελεί και πάντα θα αποτελεί δρόμο καθάρσεως και ο ρόλος της αυτός αποδεικνύεται περίτρανα κάποιες τέτοιες ώρες. Όσοι καταφύγουν στην καλή τέχνη σε κάθε της μορφή, θα μένουν μίαν ακόμη διέξοδο καθάρσης. Όσο για το τι είναι «καλή τέχνη», η απάντηση δεν είναι δύσκολη: 'Ό,τι άντεξε στο χρόνο και προήλθε από δημιουργούς που είχαν ως πρώτο τους μέλημα να βυθιστούν στον πυθμένα του εαυτού τους και να μοιραστούν μαζί μας τους θησαυρούς του βυθού τους είναι βέβαιο πως μας αφορά και μας περιμένει.

Μια τέτοια περίπτωση αποτελεί και το βιβλίο του Αλμπέρ Καμύ «Η Πανούκλα».

Οι συνθήκες συγγραφής της «Πανούκλας»

Κάπου στη βορειοδυτική πλευρά της Αλγερίας βρίσκεται η πόλη Οράν που σήμερα αριθμεί περίπου 1,5 εκατομμύρια κατοίκων. Ο παράγοντας που την καθιστά ως τη δεύτερη πιο σημαντική πόλη μετά το Αλγέρι είναι η παραθαλάσσια τοποθεσία της

και η έντονη εμπορική της δραστηριότητα. Εκτός όμως από οικονομικό σταυροδρόμι, το Οράν μαστίζεται διαχρονικά από θανατηφόρες επιδημίες: με απαρχή την Πανούκλα το 1556, ακολούθησε άλλος ένας αποδεκατισμός της ευρύτερης περιοχής το 1678. Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, η πόλη ήρθε αντιμέτωπη με μια σφοδρή επιδημία χολέρας και πιστεύεται ότι αυτό το γεγονός έδωσε την κεντρική ιδέα για τη δημιουργία της Πανούκλας από τον Αλμπέρ Καμύ.

Σε ηλικία 28 ετών και έναν χρόνο πριν την ολοκλήρωση του *Ξένου*, ο Αλμπέρ Καμύ επισκέπτεται για πρώτη φορά το Οράν. Παρόλα αυτά, η εντύπωση που διαμορφώνει από την παραμονή του εκεί μόνο ευχάριστη δεν είναι. Έρχεται σε επαφή με τον υλιστικό τρόπο ζωής της, ενώ εκείνη την περίοδο υποτροπιάζει η υγεία του λόγω φυματίωσης. Οι σημειώσεις του διήρκεσαν έξι χρόνια και το βιβλίο μέσα σε έναν χρόνο μεταφράστηκε σε εννέα γλώσσες, κερδίζοντας επάξια μία θέση στην κορυφή της παγκόσμιας λογοτεχνίας.

Ένα μυθιστόρημα που μιλά για το χωρισμό, την απομόνωση και την ανασφάλεια σε ένα κόσμο δίχως μέλλον και σκοπό, σε ένα τόπο που οι κάτοικοί του πολεμούν για να ζήσουν. Το μυθιστόρημα που δεν μπορείς να αφήσεις από τα χέρια σου ως τη τελευταία σελίδα αφενός γιατί τις γλαφυρές περιγραφές που σου προσφέρει και αφετέρου για την εξαιρετική πένα του Καμύ που σε μαγεύει. Το ύφος που χρησιμοποιεί άλλες φορές περιγραφικό, άλλες ειρωνικό και άλλες ποιητικό, μα πάντα με έμφαση στον άνθρωπο και τα βιώματά του.

«Η Πανούκλα»

Στο Οράν, λοιπόν, μια άνοιξη της δεκαετίας του 40, ο γιατρός Ριέ καθώς βγαίνει για τον καθημερινό κύκλο επισκέψεων στους ασθενείς του, σκοντάφτει στην είσοδο σε ένα πεθαμένο ποντίκι.

Το γεγονός του φαίνεται περίεργο για την τακτοποιημένη και καθαρή πόλη. Τις επόμενες ημέρες και για ένα μήνα, χιλιάδες ποντίκια θα βγουν από τα υπόγεια, τα κελάρια και τους υπονόμους για να ξεψυχήσουν στους δρόμους της πόλης, ανησυχώντας και αναστατώνοντας τους κατοίκους.

Αμέσως μετά, θα έλθουν τα πρώτα κρούσματα, με συμπτώματα πυρετού, λήθαργο, κόκκινα μάτια, σκασμένα χείλη, πρησμένοι βουβώνες, παραλήρημα, κηλίδες στο σώμα και που, εικοσιτέσσερις ώρες μετά, καταλήγουν στον θάνατο. Ο γιατρός Ριέ και ο γηραιότερος γιατρός Καστέλ υποψιασμένοι αλλά και έκπληκτοι θα διαπιστώσουν ότι πρόκειται για την βουβωνική πανώλη, που θεωρείται ότι είχε εκλείψει από τη δύση, ο “Μαύρος θάνατος” του Μεσαίωνα.

Οι επίσημες αρχές διστακτικές στην αρχή να λάβουν κάποια μέτρα, δεν θα

αργήσουν μετά να υποκύψουν μπροστά στους αριθμούς. Ο αριθμός των θανάτων ανεβαίνει σχεδόν γεωμετρικά μέρα με τη μέρα. Πενήντα, ενενήντα, εκατόν τριάντα... Ο Νομάρχης θα απαγορεύσει την έξοδο από την πόλη. Ολόκληρη η πόλη μπαίνει σε καραντίνα. Ούτε τραίνα, ούτε πλοία την προσεγγίζουν πια. Η μόνη επικοινωνία με τον έξω κόσμο για το Οράν απομένουν τα τηλεγραφήματα των δέκα λέξεων. Αδέσποτα ή οποιαδήποτε ζώα που μπορούν να φέρουν ψύλλους εκτελούνται επί τόπου. Οι οικογένειες των θυμάτων, επίσης μπαίνουν σε καραντίνα στο γήπεδο της πόλης που τώρα αρχίζει να οργανώνεται ένας καταυλισμός.

Οι άνθρωποι αποκλεισμένοι από τον έξω κόσμο, αποχωρισμένοι από τα αγαπημένα τους πρόσωπα, νιώθουν ότι έχουν καταδικαστεί σε μια ιδιότυπη εξορία γιατί πρόκειται για μια *εξορία στον ίδιο τους τον τόπο*.

Μέσα σε αυτήν τη παραζάλη οι ήρωες του Καμύ έχουν ο καθένας τους διαφορετικές αντιδράσεις απέναντι στην εξορία, την απομόνωση και τον φόβο για τον θάνατο.

Οι πρωταγωνιστές

Ακολουθούμε το γιατρό **Ριέ** στη μάχη του ενάντια στην Πανούκλα, την υπομονή του και την επιμονή του ενάντια σε μια μάχη που ξέρει ότι θα ηττηθεί, αλλά η στάση του είναι σαφής και σταθερή. Τη μάχη του θα τη δώσει. Υπομένοντας σιωπηλά ως το τέλος τις προσωπικές του απώλειες.

Συναντούμε τον **Ταρού** ο οποίος θα οργανώσει εθελοντές για τις υγειονομικές υπηρεσίες, γνωρίζοντας ότι η πιθανότητα να επιζήσει είναι μία στις τρεις, παλεύοντας με τους δικούς του εφιάλτες από το παρελθόν. «...Ο Ταρού είναι ο άνθρωπος που μπορεί να καταλάβει τα πάντα, και που υποφέρει γι' αυτό. Δεν μπορεί να κρίνει τίποτα...» (Αλμπέρ Καμύ - Σημειωματάρια, εκδ. Εξάντας)

Υπάρχει ο **Ραμπάρ**, δημοσιογράφος, που βρέθηκε για ένα ρεπορτάζ στην πόλη και αποκλείστηκε με την καραντίνα και που στην αρχή θα κάνει απεγνωσμένες προσπάθειες να μπορέσει να ξεφύγει, νόμιμες και παράνομες, αλλά σταδιακά θα συνειδητοποιήσει ότι πολλές φορές δεν διαλέγουμε την μάχη που θα δώσουμε, ούτε καν πατρίδα δεν διαλέγουμε, οπότε με τη σκέψη του στην ερωμένη του στο Παρίσι, θα επιλέξει να αγωνισθεί μαζί με τον Ταρού και τον Ριέ. «...Δεν είναι ντροπή να προτιμάς την ευτυχία. Ναι είπε ο Ραμπάρ, μα ίσως είναι ντροπή η ευτυχία του ενός...»

Δεν γίνεται να μην συμπαθήσουμε τον κυβερνητικό κατώτερο υπάλληλο **Γκράν**, που τη μέρα ασχολείται με την καταγραφή των στατιστικών της πόλης, κυρίως

τους θανάτους από την Πανούκλα τώρα πια, και τα βράδια πασχίζει να γράψει ένα ρομάντζο μυθιστόρημα.

[page_end]

Κι ο πατήρ **Πανελού**, που άφησε τις μελέτες του για τον Άγιο Αυγουστίνο, για να κηρύξει ένα πύρινο λόγο από τον άμβωνα στους απελπισμένους κατοίκους του Οράν. «*Αν σήμερα βρίσκεστε αντιμέτωποι με την Πανούκλα, είναι επειδή σήμανε η ώρα να σκεφτείτε. Οι δίκαιοι δεν έχουν τίποτα να φοβηθούν, όμως οι φαύλοι έχουν κάθε λόγο να τρέμουν. Μέσα στον απέραντο σιτοβολώνα του σύμπαντος, η αμείλικτη μάστιγα θα χτυπήσει την ανθρώπινη σοδειά, ώσπου να ξεχωρίσει η ήρα απ' το στάρι... και τον δρόμο της σωτηρίας τον δείχνει η κόκκινη ρομφαία. Εδώ αδελφοί, φανερώνεται επιτέλους η θεία ευσπλαχνία, που χωρίζει το καλό από το κακό, την οργή από τον οίκτο, την Πανούκλα από την υγεία. Η ίδια μάστιγα που σας εξοντώνει, σας διδάσκει και σας δείχνει το δρόμο...*» Ωστόσο και η πίστη του πάτερ Πανελού θα λυγίσει όταν μπροστά στα μάτια του ένα αθώο παιδί θα χάσει τη μάχη με την Πανούκλα με σπαρακτικό τρόπο.

Και φυσικά ο φυγόδικος **Κοτάρ** που πριν τον ερχομό της Πανούκλας στην πόλη ζούσε απομονωμένος στο περιθώριο, επιφυλακτικός μέχρι εχθρότητας προς τους πάντες. Με την Πανούκλα στην πόλη απελευθερώνεται, γίνεται κοινωνικός, έχει ένα καλό λόγο για τον καθένα, μπλέκει με την ταχεία αναπτυσσόμενη μαύρη αγορά, βγάζει λεφτά που τα ξοδεύει στα λιγοστά κοσμικά κέντρα διασκέδασης που μένουν ανοιχτά. Σε μια πόλη που είναι όλοι καταδικασμένοι νιώθει πια ίσος τους, πριν ζούσε υπό το φόβο της σύλληψης τώρα συγκατοικεί με όλους τους φοβισμένους κατοίκους της πόλης, η Πανούκλα είναι γι' αυτόν μια αναστολή της προηγούμενης ζωής του, μια δεύτερη ευκαιρία.

Οι επιδράσεις

Οι δραματικές εικόνες που μεταφέρει με σχετική αποστροφή ο συγγραφέας από την κόλαση της Οράν συμβολίζουν - εκείνη την περίοδο - τη φρίκη των στρατοπέδων συγκέντρωσης. Πολέμιος των πάσης φύσεως ολοκληρωτισμών, ο Camus επιδιώκει σε δεύτερο φόντο να εξισώσει τις πρακτικές εξόντωσης των ναζί με θανατηφόρα επιδημία, η οποία «*πότε δεν πεθαίνει ή εξαφανίζεται εντελώς, αλλά μπορεί να μένει αδρανής για δεκάδες χρόνια σε έπιπλα ή ρούχα, να περιμένει υπομονετικά σε υπνοδωμάτια, κελάρια, μπαούλα, μαντήλια και παλιόχαρτα*».

Ο Καμύ έγραψε κυρίως κατά την διάρκεια της δεκαετίας του σαράντα. Μιας δεκαετίας που γνώρισε τον πόλεμο, τις επιπτώσεις του φασισμού, εκατομμύρια θανάτους, εκτοπισμούς και το ολοκαύτωμα. Επίσης γνώρισε το αντιφασιστικό κίνημα, τα κινήματα αντίστασης, και την αυξανόμενη επιρροή του Κομμουνισμού πέρα από τα σύνορα της Σοβιετικής Ένωσης. Η συγγραφή του συμπίπτει, με την απειλή του Ναζισμού καθώς ο Καμύ κατακρίνει το Σταλινικό και κάθε άλλο απολυταρχικό καθεστώς της εποχής, όπως και με τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, που καθορίζει τη συγγραφική του πορεία.

Ήταν μια δεκαετία λοιπόν που έθεσε επιτακτικά ερωτήματα για την ηθική στάση του ατόμου, για το παράλογο ή όχι της ζωής, την ανάγκη της στράτευσης προς μία ή άλλη κατεύθυνση κ.λ.π. «Διάλεξα τη δικαιοσύνη» απαντά ο Καμύ «για να μείνω πιστός στη γη. Εξακολουθώ να πιστεύω ότι αυτός ο κόσμος δεν έχει υψηλό νόημα. Αλλά ξέρω ότι κάτι σ' αυτόν έχει νόημα: είναι ο άνθρωπος, γιατί είναι ο μόνος που απαιτεί να έχει κάποιο νόημα» (Αλμπέρ Καμύ - Επιστολές σε ένα Γερμανό φίλο)

Όπως αναφέρει και ο ίδιος στα σημειωματάριά του, το έργο αυτό, μοιάζει με «λίμνη ύστερα από κατακλυσμό». Στη Πανούκλα, ο Καμύ, θέλει να μεταδώσει τη φιλοσοφική του σκέψη αφήνοντας στο τέλος ένα ηθικό δίδαγμα. Μετά την ανάγνωση αυτού του βιβλίου και βάζοντας όλα τα γεγονότα στη σειρά, μπορούμε να καταλάβουμε πως ο Καμύ χρησιμοποιεί ένα σωρό σύμβολα για να περιγράψει τη

κατάσταση της εποχής του και ειδικότερα τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Η Πανούκλα, λοιπόν, μπορεί να ερμηνευτεί με εργαλείο τα δεινά του πολέμου. Τα θύματα της Πανούκλας είναι τα θύματα του πολέμου και η ίαση της αρρώστιας θα μπορούσε να είναι η αποχώρηση και η ήττα των Γερμανών και των συμμάχων τους.

Το υπαρξιακό υπόβαθρο

Εξαρχής στον άνθρωπο τίθεται το θέμα του παράλογου της ζωής. Τίθεται ως θνητότητα, πόλεμος, ασθένεια και πείνα. Γεγονότα που τον ξεπερνούν, και που βαδίζει ανάμεσα τους σαν υπνωτισμένος. Ωστόσο δεν παύει να ερωτεύεται, να κάνει φίλους, να δημιουργεί, να ονειρεύεται και να ελπίζει. Αυτή η αντίφαση ανάμεσα στη ζωή του ανθρώπου από τη μία, και την πεπερασμένη του θέση στον κόσμο από την άλλη, διατρέχει όλο το έργο του Καμύ.

Στην «Πανούκλα», η ασθένεια είναι εκεί, σαφής και αμείλικτη. Σκοτώνει χωρίς εξαιρέσεις γέρους και παιδιά, γυναίκες και άνδρες και δεν αφήνει κανένα περιθώριο ελπίδας, διεξόδου ή πιθανότητα νίκης. Απέναντι σ' αυτήν ο άνθρωπος δεν έχει παρά να αντιτάξει τη θέληση για αντίσταση, τη θέληση για αλληλεγγύη ως ηθική στάση προς την κοινότητα. Την δράση προς ανακούφιση των ασθενών αλλά και των επιζώντων. Είναι μια τέτοιου είδους στάση που θα δικαιώσει και θα προσφέρει κατανόηση στην ύπαρξη του ανθρώπου.

Όταν η επιδημία επιτέλους σταματήσει ο Ριέ θα περπατήσει μαζί με το πλήθος ανθρώπων που γιορτάζουν στους δρόμους. *«Μέσα στο ωραίο κι απαλό φως που ξεχύνονταν πάνω από την πόλη, έπλεαν οι παμπάλαιες μυρωδιές, κρέας ψητό και ποτά με γλυκάνισο. Γύρω του πρόσωπα εκστατικά σηκώνονταν να κοιτάξουν προς τον ουρανό. Άνδρες και γυναίκες αρπάζονταν ο ένας τον άλλο, με πρόσωπα φλογισμένα, με κραυγές πόθου. Ναι, η Πανούκλα είχε τελειώσει, και μαζί της ο τρόμος, και τα σφιχτοπλεγμένα χέρια βεβαίωναν ότι κάποτε είχε υπάρξει στ' αλήθεια εξορία και χωρισμός, με τη βαθύτερη έννοια του όρου... κι ανάμεσα στις εκατόμβες των νεκρών, τις σειρήνες των ασθενοφόρων, τις εξαγγελίες αυτού που συνήθως ονομάζουμε πεπρωμένο, το πεισματικό ποδοβολητό του φόβου και την τρομερή επανάσταση της καρδιάς τους, δεν είχε πάψει να περνά μια πελώρια βουή, που ξυπνούσε τα τρομαγμένα πλάσματα, που τους έλεγε πως πρέπει να ξαναβρούν την αληθινή τους πατρίδα. Και θα ήταν ευτυχισμένοι, τουλάχιστον για κάποιο διάστημα. Και πια ήξεραν πως υπάρχει κάτι που πάντοτε μπορείς να λαχταράς και καμιά φορά να το κερδίζεις: η ανθρώπινη τρυφερότητα...»*

[page_end]

Η εκδίπλωση αυτή της κορύφωσης της αγωνίας καθ' όλη τη διάρκεια της

ανάγνωσης συνιστά μεγαλειώδες συγγραφικό επίτευγμα για τον Αλμπέρ Καμύ. Ο τελευταίος βλέπει στον καθένα τον εαυτό του, χωρίς να ταυτίζεται πλήρως με κανέναν. Τα πρόσωπα της ιστορίας αντιμετωπίζουν με διαφορετικό ζήτημα, όπως αυτά της μοίρας, της εξορίας και τη σχεδόν μόνιμη παρουσία της Πανούκλας. Είναι μοναχικοί, αλλά αντιπροσωπεύουν πτυχές της προσωπικότητας του συγγραφέα και γι' αυτό δεν έρχονται σε σύγκρουση. Αυτό που τους ενώνει είναι η άμεση απειλή ενός πρόωρου και αμείλικτου αποχωρισμού. Σε αντίθεση με την καντιανή εκδοχή της ύπαρξης μιας έμφυτης ροπής προς το κακό, ο Καμύ φαίνεται να υιοθετεί το σωκρατικό ηθικό αξίωμα «ουδείς εκών κακός»:

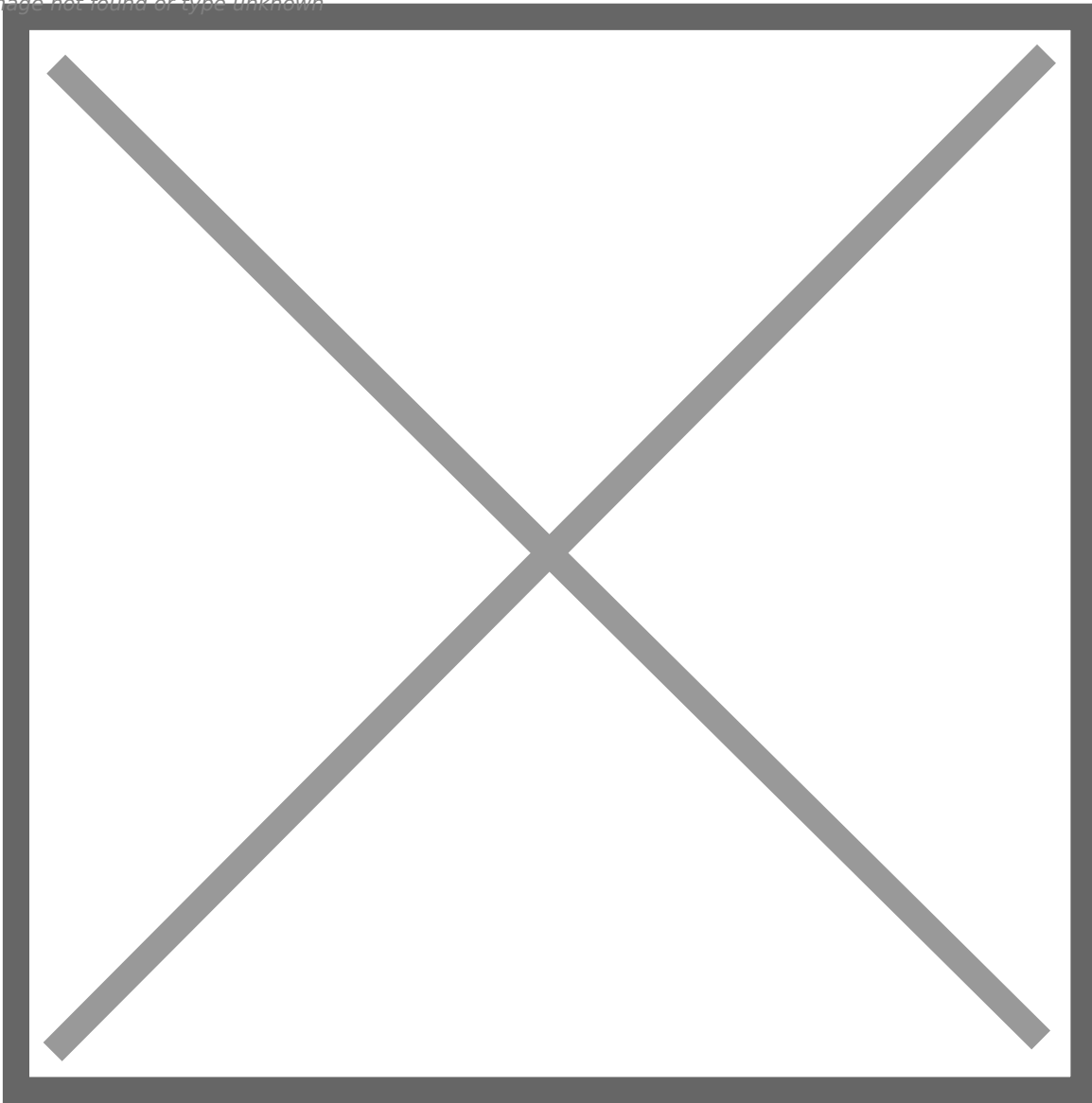
«Το κακό στον κόσμο πηγάζει σχεδόν πάντα από την άγνοια και η καλή θέληση προκαλεί την ίδια ζημιά με τη νοσηρή βούληση, αν δεν είναι φωτισμένη. Οι άνθρωποι είναι πιο συχνά καλοί παρά κακοί, αν και στην πραγματικότητα δεν είναι αυτό το ζήτημα. Παρόλα αυτά, είναι, είτε περισσότερο είτε λιγότερο, ανίδεοι και αυτό είναι που αποκαλεί κάποιος κακία ή αρετή. Η πιο τρομακτική κακία είναι η άγνοια που νομίζει ότι γνωρίζει τα πάντα και, κατά συνέπεια, εξουσιοδοτεί τον εαυτό της να σκοτώνει. Η ψυχή του δολοφόνου είναι τυφλή και δεν υπάρχει πραγματική καλοσύνη ή όμορφη αγάπη χωρίς την καλύτερη δυνατή διορατικότητα».

Η γραφή του δεν τρομάζει τον αναγνώστη, αλλά τον καθηλώνει σε μια διαρκή επαγρύπνηση. Το κακό βρίσκεται δίπλα μας και ενίοτε μέσα μας. Δεν δύναται να εξοβελιστεί ολοκληρωτικά και εναπόκειται σε μας να το γνωρίσουμε και να το αποφύγουμε συνειδητά, με το να αυτοδεσμευτούμε απέναντι στους άλλους. Κατά συνέπεια, το βιβλίο του δεν συνιστά απλά ένα λογοτεχνικό ορόσημο στο πεδίο της δυστοπίας (όπως ονομάζεται κάθε μελλοντική ανεπιθύμητη ή τρομακτική πραγματικότητα), αλλά αποκτά έναν σαφή ηθικοπλαστικό χαρακτήρα, ακολουθώντας το πρόταγμα του Τολστόι για το καθήκον της τέχνης.

Image not found or type unknown

Η «Πανούκλα» αποτελεί ξεκάθαρα ένα ανθρωποκεντρικό, αν όχι ανθρωπιστικό, βιβλίο: η περατότητα του ατόμου, η αξία της διυποκειμενικότητας, η αναθεώρηση των ανθρώπινων αξιών, η αλληλεγγύη και η κοινωνική συνοχή φανερώνονται με άμεσο τρόπο σε καταστάσεις εκτάκτου ανάγκης που μετατρέπονται σε ασφυκτικό *modus Vivendi* - τρόπο ζωής. Από τους χαρακτήρες του λείπουν οι υψηλοί τόνοι. Οι υπαρξιακές τους ανησυχίες αποτυπώνουν τους ηθικούς τους ενδοιασμούς, καθώς ο Καμύ αναγνωρίζει στον εαυτό του έναν διαπρύσιο κήρυκα του «ηθικώς πράττειν»: «Ένας άνθρωπος δίχως ηθική είναι ένα άγριο κτήνος ελευθερωμένο πάνω σ' αυτόν τον κόσμο».

Αποσπάσματα

«Οι δυστυχίες, στην πραγματικότητα, είναι μια κοινή υπόθεση, αλλά δύσκολα τις πιστεύει κανείς όταν του πέσουν στο κεφάλι. Υπήρξαν στον κόσμο τόσες πανούκλες όσοι και οι πόλεμοι. Και παρόλα αυτά οι πανούκλες και οι πόλεμοι πάντα βρίσκουν τους ανθρώπους το ίδιο απροετοίμαστους. Ο γιατρός Ριέ ήταν

απροετοίμαστος, όπως και οι συμπολίτες μας και έτσι πρέπει να καταλάβουμε τους δισταγμούς τους. Και μ' αυτόν τον τρόπο επίσης πρέπει να καταλάβουμε ότι μοιράστηκε ανάμεσα στην ανησυχία και την εμπιστοσύνη. Όταν ξεσπάει ένας πόλεμος, οι άνθρωποι λένε: "Δεν θα διαρκέσει πολύ, είναι πολύ ανόητο". Κι αναμφίβολα ένας πόλεμος είναι σίγουρα πολύ ανόητος, αλλά αυτό δεν τον εμποδίζει να διαρκέσει. Η ανοησία επιμένει πάντα και θα μπορούσε κανείς να το διακρίνει αν δεν σκέφτονταν μόνο τον εαυτό του. Απ' αυτή την άποψη οι συμπολίτες μας ήταν σαν όλο τον κόσμο, σκέφτονταν τους εαυτούς τους και για να το πούμε κι αλλιώς ήταν ανθρωπιστές: δεν πίστευαν στις δυστυχίες. Η δυστυχία δεν είναι στα μέτρα του ανθρώπου, επομένως λέμε ότι η δυστυχία δεν είναι πραγματική, είναι ένα κακό όνειρο που θα περάσει. Αλλά δεν περνάει πάντα και από κακό όνειρο σε κακό όνειρο, είναι οι άνθρωποι που περνάνε και πρώτα πρώτα οι ανθρωπιστές, γιατί δεν πήραν τις προφυλάξεις τους. Οι συμπολίτες μας δεν ήταν πιο ένοχοι από άλλους, ξεχνούσαν να είναι μετριοφρονες, αυτό είναι όλο και σκέφτονταν ότι όλα είναι ακόμη δυνατά για αυτούς· πράγμα που σήμαινε ότι οι δυστυχίες είναι αδύναμες. Συνέχιζαν να κάνουν επιχειρήσεις, να ετοιμάζουν ταξίδια, και να έχουν γνώμες. Πως θα μπορούσαν να σκεφτούν τη Πανούκλα, που καταργεί το μέλλον, τις μετακινήσεις, τις συζητήσεις; Θεωρούσαν τους εαυτούς τους ελεύθερους και κανένας δεν θα είναι ποτέ ελεύθερος, όσο υπάρχουν δυστυχίες».

«Κάποιοι από μας, ωστόσο επέμεναν να γράφουν γράμματα και φαντάζονταν τρόπους επικοινωνίας με τον έξω κόσμο. Τρόπους που πάντοτε αποδεικνύονταν ακατόρθωτοι. Κι αν κάποιο τέχνασμα που είχαμε ανακαλύψει πετύχαινε, δεν το μαθαίναμε ποτέ, γιατί απάντηση δεν ερχόταν. Αναγκαστήκαμε τότε, βδομάδες ολόκληρες, να γράφουμε και να ξαναγράφουμε το ίδιο γράμμα, να αντιγράφουμε τις ίδιες παρακλήσεις, ώσπου οι λέξεις, βγαλμένες αρχικά από τα βάθη της καρδιάς μας, έχασαν κάποια στιγμή τη σημασία τους, και τότε τις αντιγράφαμε μηχανικά, πασχίζοντας να δώσουμε τουλάχιστον σε κείνες τις νεκρές φράσεις κάτι από την δύσκολη ζωή μας. Και, για να μην τα πολυλογούμε, μπροστά στην άγονη συνομιλία με τους τοίχους, μας φαίνονταν προτιμότερη η συμβατική φρασεολογία του τηλεγραφήματος (Είμαι καλά. Σε σκέφτομαι. Αγάπη)».

«...ήταν το αίσθημα της εξορίας αυτό το κενό που είχαμε μέσα μας, αυτή η ειδική συγκίνηση, ο παράλογος πόθος να ξαναγυρίζεις στα παλιά ή να επισπεύδεις το χρόνο, αυτά τα πύρινα βέλη της μνήμης .... και τότε βλέπαμε πως ο χωρισμός ήταν προορισμένος να διαρκέσει κι έπρεπε να συμφιλιωθούμε με το χρόνο. Ξαναβρισκόμαστε έτσι στη θέση των φυλακισμένων, καταφεύγαμε στο παρελθόν, κι αν κάποιοι από μας έμπαιναν στον πειρασμό να ζήσουν στο μέλλον, δεν αργούσαν να προσγειωθούν απότομα, κουβαλώντας όλες τις πληγές που σε φορτώνει η φαντασία όταν την εμπιστεύεσαι...».

Επίλογος

Αν ζούσε ο Καμύ και έγραφε σήμερα τη Πανούκλα, πώς θα ήταν το ύφος του, η πλοκή, τα γεγονότα; Μήπως ζούμε και σήμερα μια «Πανούκλα», μήπως είμαστε θύματα μιας αρρώστιας που μας στερεί την ελευθερία και μας αναγκάζει να ξενιτευτούμε για να ζήσουμε; Μήπως ζούμε και σήμερα με την ανασφάλεια του αύριο; Οι πόλεμοι από τότε δεν έχουν σταματήσει δυστυχώς, πόλεμοι συμφερόντων, πόλεμοι οικονομικοί, πολιτικοί, ηθικοί. Η «Πανούκλα» του Καμύ, θα είναι πάντα έργο διαχρονικό, διότι διαχρονική είναι η αγωνία μπροστά στο αναπάντεχο, το ισχυρότερο από τα προγράμματά μας, το εκτός του ελέγχου μας, το απειλητικό για τη ζωή μας και τη ζωή των αγαπημένων μας. Διαχρονική είναι και η ανάγκη ελπίδας, παρηγοριάς, εξόδου από τον φαύλο κύκλο της φθοράς.

Ο «Υπαρξισμός», φιλοσοφικό ρεύμα της δεκαετίας του '50, με πρωτεργάτη τον Σάρτρ και τον Καμύ ως έναν από τους εκφραστές του, άνοιξε έναν νέο δρόμο στη φιλοσοφία, αλλά και έναν νέο δρόμο επιστροφής στην μοναδική αξία, αλλά και την «βαρειά» ελευθερία της ανθρώπινης ύπαρξης. Και ως τέτοια ερωτήματα δεν μπορεί παρά να αφορούν κάθε πνευματικό άνθρωπο και κάθε ανθρωπολογία, κυρίως εκείνην της Ορθόδοξης Θεολογίας, κάτι που συστηματικά ανέλυσε και ο μακαριστός καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών Νίκος Νησιώτης στο έργο του «Υπαρξισμός και Χριστιανική πίστις».

Πηγές:

Θοδωρή Μπόνη, «Η Πανούκλα» του Albert Camus

Άννα Καρτάλη, Η Πανούκλα του Καμύ, ένα διαχρονικό έργο.

<http://bit.ly/2wloldL>